

ONDRUSKA

Ruuskanen-Ruuska sukuseuran

sukuviesti 48

Huhtikuu 2024

Riihipetäjä kuvattu todennäköisesti kesällä 1959

Sukuseuramme tunnus on rauhoitettu riihipetäjä, joka kasvaa Siilinjärven Kuuslahdessa Rannan Asikkalan pellolla.

Lehtemme on saanut nimensä sukunimemme lähtökohtana olevasta nimestä Andreas, jonka toinen muoto on Ondrei, Ondruska. Tästä muotoutuivat vähitellen Ruska, Druska ja Ruskain sekä vuosisatojen aikana Ruuskanen ja Ruuska.

Ondruska 48, huhtikuu 2024

Lyhyesti	2
Puheenjohtajan kynästä	3
Sukuseuran kesäretki Turun seudulle 3.-4.8.2024.....	4
Kirja Marko Ruuskasen lintuhuviloista Savonlinnassa.....	6
Arvio Perttu Immosen kirjasta Suomalainen historia.....	9
Kulttuuria, sotahistoriaa ja menneiden muistelua Virossa.....	10
Narvasta on taisteltu kautta historian.....	16
Nuoruuden into ja kapinahenki: Teiniliiton vimma ja voima huipentuivat 1960–1970-lukujen vaihteessa.....	18
Isoisoisotätini Sofia Ruuskasen tarina.....	22

Ondruskaan osoitetut jutut osoitteeseen:

[iris.humala\(at\)kolumbus.fi](mailto:iris.humala(at)kolumbus.fi) tai Iris Humala, Valmukatu 18 A 1, 04420 Järvenpää

Mikäli et halua, että juttu julkaistaan kotisivujen nettiversiossa, ilmoita asiasta Iris Humalalle tekstin poistamiseksi.

Jäsenasiat ja osoitteenmuutokset:

Veli-Pekka Ruuskanen, [vpruuskanen\(at\)outlook.com](mailto:vpruuskanen(at)outlook.com)

Lyhyesti.

Kansikuva esittää Louhisaaren kartanolinnaa Askaisissa Varsinais-Suomessa. Kartanolinnaa ympäröi englantilaistyypinen puutarha. Louhisaari on yksi Ruuskanen-Ruuska-suku-seuran kesäretken 3.-4.8.2024 tutustumiskohteista.

Kuva: Ville Ruuskanen

Hyvä sukuseuran jäsen!

Lähetä mielellään tekstejä ja valokuvia sukulehtemme sähköpostitse tai postitse. Lähetä myös palautusosoite valokuville. Apua puhtaaksikirjoittamiseen saat lehtitoimikunnan jäseniltä!

Puheenjohtajan kynästä

Kevät on jälleen koittamassa, ja lumet sulavat vauhdilla. Hiihtokelejä on riittänyt etelässäkin tänä talvena muutaman kuukauden ajaksi.

Viime kesän sukukokouksessa käytiin vilkas keskustelu sukuseuran tulevista matkakohteista. Keskustelun pohjalta hallitus on päättänyt järjestämään ensi kesänä sukumatkan Varsinais-Suomeen. Matkasta on tässä lehdessä lisätietoa jäljempänä. Myyntituotevalikoimaa päätimme laajentaa ottamalla valikoimaan seuran vaakunalla ja kuvalla varustetun mukin.

Sukuseuran verkkosivut osoitteessa www.ondruska.fi on juuri päivitetty ja sivujen ulkoasu on uusittu. Jos uudet sivut eivät näy, niin selain kannattaa päivittää. Myös sukuseuran Facebook-sivuilta löytyy ajankohtaistietoa sekä kuvia aikaisemmista sukukokouksista ja järjestetyiltä sukumatkoilta.

Useimmat hallituksen jäsenet ovat kertoneet kohdanneensa lähipiirissään kuolemantapauksia ja vakavaa sairastumista. Toivotan kaikille voimia kohtaamaan näitä elämän vaikeita tilanteita.

Olen huolestuneena kuunnellut myös useamman hallituksen jäsenemme kertomuksia kiireisestä työelämästä. Yksi hallituksen jäsen kertoi saaneensa vaihdettua työtehtäviä, ja toinen hallituksen jäsenemme jopa lopetti hallitustyöskentelyn kokonaan työkiireisiinsä vedoten. Jokaisella on jossakin työuransa vaiheessa kiireisiä työjaksoja, mutta jos kiireinen työjakso jatkuu pitkään, sillä voi olla vakaviakin seurauksia työssäjaksamiselle. Oman työkokemukseni perusteella voin kertoa, että olen tavannut useita tapauksia, joissa pitkään jatkunut työpaine on johtanut työuupumukseen ja loppuun palamiseen, burn outiin. Mielestäni on ensiarvoisen tärkeää huolehtia riittävästä ravinnon saannista ja päivittäisestä liikunnasta. Näillä tavoin olen itse saanut pidettyä kuntoa yllä.

Seuran kannalta on saatu myönteisiä uutisia myös uusien perheenjäsenten odotuksesta ja uusista sukuseuran jäsenistä. Uudet jäsenet ovat aina tervetulleita, ja niitä kehottaisin jokaista seuran jäsentä hankkimaan lisää, jotta seuramme toiminta jatkossakin voisi jatkua yhtä tuloksekkaana kuin tähän asti.

Markku Ruuskanen

Turun linna
Kuva: Turun museokeskus

Sukuseuran kesäretki Turun seudulle 3.-4.8.2024

Luostarinmäkeä.
Kuva: Turun museokeskus

Turun tuomiokirkko ja Posankka, Alvar Gullichsenin suunnittelema kumiankan ja marsipaanirossun risteymää kuvaava patsas Turun ylioppilaskylän alueella.
Kuvat: Ville Ruuskanen

Sukuseuran jäsenten toivomuksesta kesän 2024 suku-matka suuntautuu tällä kertaa Turun seudulle Varsinais-Suomeen. Ajankohta on elokuun ensimmäinen viikonloppu 3.-4.8.2024. Matkan hintaan sisältyy lauantain 3.8. matka-ohjelma ruokailuineen ja vierailukohteineen. Majoituksen jokainen maksaa itse.

Matka alkaa Naantalın Kylpylöstä lauantai-aamuna 3.8. klo 10 ja jatkuu bussilla ensin Askaisten Louhisaaren kartanoon. Louhisaari edustaa Suomessa harvinaista palatsiarkkitehtuuria ja valottaa Flemingien ja Mannerheimien omistajasukujen värikästä historiaa.

Päiväruokailun jälkeen bussi suuntaa kiertojelulle Turkuun, minkä jälkeen vuorossa on tutustuminen Turun kaupungin keskustan tuntumassa, Vartiovuoren rinteessä sijaitsevaan Luostarinmäen ulkomuseoalueeseen. Illalla on yhteinen illallinen Naantalın Kylpylässä. Sunnuntai 4.8. on varattu omatoimiseen tutustumiseen Naantalın tai Turun nähtävyyksiin. Tervetuloa mukaan!

Matkaohjelma

- **Lähtö lauantai-aamuna 3.8. klo 10.00** Naantalın Kylpylän edestä
- Bussimatka Askaisten Louhisaaren kartanoon, jossa ensin kohteen esittely kartanon pääoven edessä pihalla, ja sen jälkeen rakennukseen ja sen sisutukseen voi tutustua vapaasti (yht. 1,5 h)
- Päiväruokailu matkalla Turkuun Askaisten Holvi-ravintolassa
- Kiertojelut bussilla Turussa, mm. Turun linna, tuomiokirkko, satama ja keskusta
- Klo 14.30–16.30 tutustuminen Luostarinmäen alueeseen. Vaihtoehtoisesti voi tutustua Aboa Vetus Ars Nova-näyttelyyn tai Turun torin ja keskustan kortteleihin ja palata bussille sovittuun paikkaan klo 16.30.
- Noin klo 17.00 paluu bussilla Naantalın Kylpylään
- 19.00 yhteinen buffet-illallinen hotellin Le Soleil-ravintolassa
- Yöpyminen hotellilla
- Sunnuntaina 4.8. omatoimista tutustumista Naantalissa tai Turussa oleviin kohteisiin.

Majoitus Naantalın Kylpylässä la-su 3.8.-4.8.2024

Kunkin osallistujan tulee oman tarpeensa mukaan itse varata majoitus ja maksaa se. Tämä käytäntö on ollut aikaisemminkin sukumatkoilla. Sukuseuralle on varattu hotellista 20 huonetta. Majoituksen hinta kahden hengen huoneissa on 198 € tai 228 €/huone huoneen koosta riippuen. Hinta sisältää aamiaisen, sauna- ja allasosaston ja kuntosalin käytön.

Majoitus tulee itse varata Naantalın Kylpylän RUUSKA0824-varauskiintiöstä viimeistään 10.7.2024 puhelimitse 02 44 55 100 tai sähköpostitse sales@sunborn.fi

Matkan hinta ja ilmoittautuminen

Yhteisen matkan hinta on 90 €/hlö aikuisilta ja 45 €/ 2-15-vuotiailta lapsilta. Alle 2-vuotiailta lapsilta ei peritä maksua. Hinta koostuu päivä- ja iltaruokailuista, bussimatkasta ja kohteiden pääsy-maksuista. Ilmoittamalla Markku Ruuskaselle oman museokortin numeron saa matkan hinnasta 20 € alennusta.

Matkalle tulee ilmoittautua 30.6.2024 mennessä Markku Ruuskaselle sähköpostitse markkuj.ruuskanen@kolumbus.fi tai puhelimitse 050 5729534. Maksutiedot lähetetään sähköpostilla ilmoittautumisten mukaan. Matka on maksettava sukuseuran tilille viimeistään 31.7.2024.

Tietoja matkan tutustumiskohteista:

Louhisaari , upeasti säilynyt kartanomiljö

Vuonna 1655 valmistunut Louhisaaren kartano englantilaistyyppisine puutarhoineen kertoo tarinoita omistajasukujen, Flemingien ja Mannerheimien historiasta. Kartanolinnan eri kerroksissa voit tutustua 1600–1800-lukujen interiöireihin.

Vanhaa asumiskulttuuria Luostarinmäellä

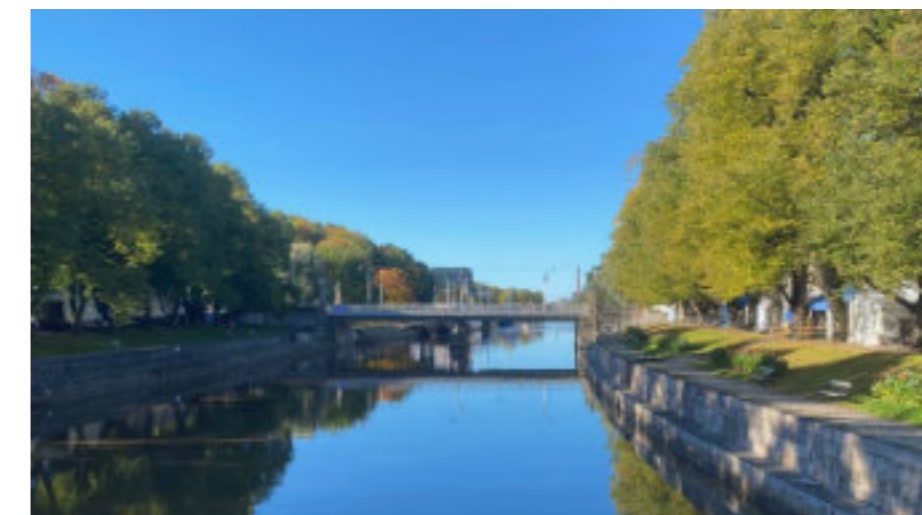
Museokorttelin yli 200 vuotta vanhat rakennukset sijaitsevat alkuperäisillä paikoillaan, ja alueen talot olivat ainoita rakennuksia, jotka selvisivät Turun palosta vuonna 1827. Museo-

alueella on 14 pihaa, joiden rakennuksissa on noin 80 museointeriööriä. ja viisi teemanäyttelyä.

Maan alta kaivettua vanhaa Turku ja nykytaidetta

Aboa Vetus Ars Nova on arkeologian ja nykytaiteen museo keskellä Turku. Aboa Vetus on maanalainen rauniokortteli, jonka aidot rakenteet kertovat Suomen vanhimman kaupungin historiasta. Ars Novan näyttelyt ovat Aboa Vetusen yläpuolella vuonna 1928 valmistuneessa Rettigin palatsissa.

Iris Humala

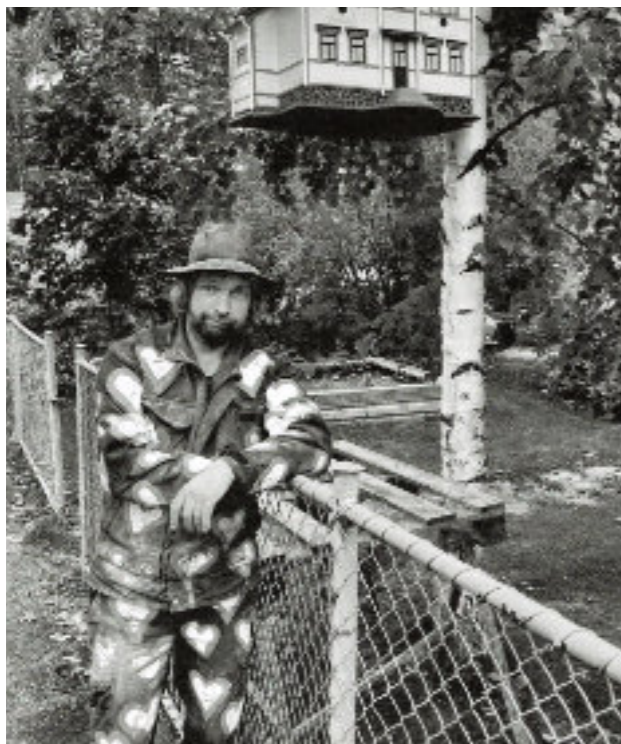
Aurajoen maisemia. Kuva: Ville Ruuskanen

Lukuvinkki:

Salmi Hannu (2022).
Tunteiden palo – Turku liekeissä 1827. Otava.

Tosikertomus historiallisesta Turun palosta. Kirja tempaisee lukijan aikamatkalle suurpalon kauhujen keskelle. Teos keskittyy Turun palon kokeneiden ihmisten kokemuksiin ja tunteisiin.

Kirja Marko Ruuskasen lintuhuviloista Savonlinnassa

Marko Ruuskanen, lintuhuviloiden isä, Lintuhuviloita Savonlinnasta -kirja s.10

Edellisessä marraskuussa 2023 ilmestyneessä Ondruskassa saimme nähdä muutaman linnunpöntön Savonlinnan Sulosaarelta. Linnunpönttöjen tekijä on haudankaivaja Marko Ruuskanen Savonlinnasta. Marko kuuluu Rantasalmen Ruuskasten sukuhaaraan. Savonlinnan museo - Riihisaari on julkaissut hänen tekemistään pöntöistä kirjan *Lintuhuviloita Savonlinnasta haudankaivaja Ruuskasen tapaan* (2023). Kirjan tekijät ovat Ville Vilén ja Kimmo Heikkilä.

Kirjan esittelyssä Riihisaaren museonjohtaja Nikke Kaartinen toteaa, että eri puolilla Savonlinnaa ja yhteistä kaupunkitilaa sijaitsevat Ruuskasen linnunpöntöt sekä riemastuttavat että kertovat ainutlaatuisella ja kekseliäällä tavalla kaupungin historiasta.

Piispanlinnan koristeellisia yksityiskohtia, Lintuhuviloita Savonlinnasta -kirja s.19

Linnunpönttöjen tekeminen on alkanut Savonlinnan Talvisalon hautausmaalle tehdyistä pöntöistä. Marko kertoo kirjassa seuraavasti:

Ainahan mie oon linnunpönttöjä tehnyt. Tuolla alhaalla olin ihan normipönttöjä tekemässä, kun Pasi-pomo tuli siihen paikalle, niin Pasi sanoi, että sie voisit laittaa siihen vähän muotoa. Sitten mie laitoin ja aika erikoinen katto siitä tuli. Aloin sitten jatkokehittelemään sitä ja mietin, että pöntön sivuillekin voisi tulla jotain juttuja. Ensin tein filmivanerista ja sitten tuli rauta. Rauta on ollut minulla aina rakkain materiaali. Keksinkin, että pakkohan nämä on laittaa tuonne maastoon. Ihmiset tykäävät. Tämä oli reilu kymmenen vuotta sitten.

Marko kertoo Talvisalossa olevan nyt 80 taidelinnunpönttöä ja kaupunkipönttöjen olevan kokonaan toinen lajityyppi.

Kaurosen rautakauppa ja Ruuskasen linnunpönttö, Lintuhuviloita Savonlinnasta -kirja s. 45

Hautausmaiden ja vanhojen hautojen kunnostusta

Marko on kunnostanut omalla kustannuksellaan Kirkkoniemen vanhaa hautausaluetta Laitaatsillassa. Alueella ollut puukirkko purettiin vuonna 1882, ja hautausmaan käyttö loppui. Alueella on edelleen vuonna 1773 rakennettu kellotapuli. Hautausmaalle on aikanaan haudattu noin 30 000 vainajaa.

Marko on alkujaan yhden asukkaan pyynnöstä sijoittanut taidelinnunpönttöjään myös Kirkkoniemen alueelle. Marko kertoo, että hän rakastaa luontoa ja hänellä on halu auttaa kolopesijöitä. Keväisin hän kuuntelee mielellään lintujen lauluja, kun linnut varaavat pesiä itselleen pöntöistä. Kesäisin Markon harrastuksena on vanhojen hautojen kunnostus, jota hän on laajentanut Savonlinnan seurakunnan lisäksi lähiseurakuntien hautausmaille. Talvisin hän sitten tekee pönttöjä. Hän on saanut harrastustaan varten käyttöönsä seurakunnalta hautausmaan huoltotilan, ja seurakunta on avustanut työtä myös antamalla Ruuskaselle stipendin.

Savonlinnan keskustan alueella on kirjan tekemisen aikaan 24 lintuhuvilaa, jotka kuvaavat

Ruiskuhuone, Lintuhuviloita Savonlinnasta -kirja s. 45

alueella olevin vanhoja rakennuksia. Edellisessä Ondruskassa olleet Sulosaaren huvilat kuuluvat näihin lintuhuviloihin. Sulosaassa lintuhuviloita on yhteensä viisi kappaletta.

Yleinen sauna Halkoluodolla

Savonlinnan keskustassa sijaitsevan Koulukadun loppupäässä sijaitsee Halkoluoto, jossa oli useita saunoja jo 1800-luvulla. Vuonna 1860 muurari Palmgren vuokrasi luodon ja perusti sinne yleisen saunan, jonka omistajana oli hänen jälkeensä Rantasalmella 19.9.1843 syntynyt Kustaa Niilonpoika Ruuskanen. Hänen jälkeensä vuonna 1898 luodolle perustettiin Saunayhtiö, ja joulukuussa vuonna 1890 sinne avattiin ”Yhtiön sauna”. Saunaa pidettiin rakennuksessa sen paloon saakka vuoteen 1943. Marko Ruuskanen on tehnyt lintuhuvilan tästä Yhtiön saunasta. Myös Marko kuuluu Kustaa Niilonpojan isän Niilon jälkeläisiin Rantasalmelta.

Paljon kaupunkirakennuksia on ikuistettu

Savonlinnan Nälkälinnanmäellä sijaitseva lääninarkkitehti Kiseleffin suunnittelema ja 1870-luvulla rakennettu ravintola näkötorneineen. Rakennus purettiin 1960-luvulla rapistuneena, ja paikalle rakennettiin kirjasto. Marko on ikuistanut tämän Hungerborgin nimellä toimineen ravintolan lintuhuvilana.

Vuosien varrella Marko on tehnyt monia muitakin vanhoja rakennuksia lintuhuviloiksi.

Näitä ovat kaupungin toiseksi komein kivilinna matkustajasatamassa, Kaurosen kuuluisa rautakauppa satamassa, Pikkukirkko Olavinkadun varrella, Salosen talo ja Ruiskuhuone Olavintorin varrella ja huvilat Huvilakadun varrella.

Huviloita olivat rakennuttaneet kapellimestari Aatto Liljeström ja lehtori William Juutilainen. Marko on ikuistanut lintuhuvilaksi myös Koululahden rannalla sijaitsevan Suruton-huvilan, jossa asui aikanaan Savonlinnan Oopperajuhlien alkuperäinen aloitteentekijä, oopperalaulaja Aino Ackté.

Savonlinnan kylpylä tarvitsi lisää majoitustilaa ja 1900-luvun alussa. Kylpylän alueelle pystytettiin kylpylävieraita varten useita huviloita, joista yksi on edelleen jäljellä ja toimii kesäisin lettukahvilana Sulosaassa. Muuten Sulosaari on sekä kaupunkilaisten että matkailijoiden ulkoilukäytössä.

Marko on tehnyt lintupönttöjä myös vanhan Kansallispankin rakennuksesta ja piispanlinnasta.

Kirjan lopussa Marko kertoo kaikkien kaupunkipönttöjen olevan hänen sydäntytönsä. Siksi hän laittaa jokaiseen linnunpönttöön oman signeerauksen lisäksi pienen sydämen, sen oman pienen sydämensä.

Markku Ruuskanen

Lähde: Vilén, V. & Heikkilä, K. (2023). *Lintuhuviloita Savonlinnasta haudankäijä Ruuskanen tapaan*. Riihisaari – Savonlinnan museo

Kirja-arvostelu

Arvio Perttu Immosen kirjasta *Suomalainen historia*

Edellisessä Ondruskassa ilmestyi kirjareferaattini Perttu Immosen vuonna 2023 julkaistusta kirjasta *Suomalainen historia*, joka kertoo kolmen suvun tarinaa 1800-luvulta 2000-luvulle saakka. Suomen Sukututkimusseuran Genos-lehden joulukuun numerossa oli Iisa Aaltosen laatima kirja-arvio kyseisestä teoksesta.

Kirjassa on kerrottu Immosen liittyvistä kolmesta suvusta. Yksi niistä on Rantasalmelta lähtöisin oleva suku, joka päättyy Perttu Immosen ja kaksi muuta ovat hänen ex-puolisonsa isovanhempien sukuja.

Aaltonen toteaa arviossaan, että kirjan ehdoton ansio on sukutarinoiden, arkisten yksityiskohtien sekä laajempien historian kehityskaarien ja jatkumoiden yhdistäminen. Immonen on tehnyt tämän sekä kiinnostavasti että hyvin lähdeaineistoihin pohjautuen. Aaltosen mukaan arjen ihmisten ja elämän kuvaaminen tuo lukijalle jatkuvasti ahaa-elämyksiä, kun arkisten elämän ilmiöiden taustat avataan perusteellisesti. Teos saa häneltä kiitosta myös kielestä ja elävästä kerronnasta.

Aaltonen huomioi, että teoksen kolmella eri suvulla on riittävän erilaiset asemat, jotta teos pystyy kuvaamaan suomalaisen yhteiskunnan ja arjen historiaa riittävän kattavasti. Edustettuina ovat maanviljelijät, käsityöläiset ja kaupunkilaiset ja kaupungissa asuvista sekä työväestö että porvarilliseen keskiluokkaan kuuluvat henkilöt. Teos

näyttää, miten historialliset tapahtumat vaikuttavat eri ihmisryhmiin eri tavoilla.

Kirja-arvion mukaan myös teoksen kuvitus on tehty huolella, ja kuvitus toimii sekä tekstin tukena että itsenäisesti.

Aaltonen huomauttaa, että teoksen kiinnostavuus kuitenkin kärsii hänen mielestään lähestyttäessä 2000-lukua, mikä on yleistä kaikissa lähiajan historiateoksissa. Teoksen kirjoittaja Perttu Immonen mainitsee itsekin teoksessaan, että on ollut haastavaa kirjoittaa viime vuosikymmenistä ja nykypäivän tapahtumista. Immonen oli päätenyt kirjassaan kuvamaan tapahtumia kolmannessa persoonassa, mitä kirjan arvioija Aaltonen pitää hieinan arveluttavana.

Lopputuloksena Iisa Aaltonen kuitenkin toteaa Suomalaisen historian olevan kokonaisuutena erittäin mielenkiintoinen lukukokemus, hienoa historiantutkimusta ja inspiroiva sukututkimus.

Immonen, P. (2023). *Suomalainen historia: kolmen suvun elämää keisariajalta 2000-luvulle*. Atena.

Markku Ruuskanen

Oletko vastikään lukenut jonkun mieleesi jääneen kirjan, katsonut hyvän näytelmän tai elokuvan tai käynyt vaikkapa konsertissa? Kirjoita siitä Ondruskaan ja jaa kokemuksiasi lehden lukijoille!

Kulttuuria, sotahistoriaa ja menneiden muistelua Virossa

Hermannin linna vartioi Narvanjoen yli kulkevan rajasillan länsipäätä

Itserakkaana kuvittelen, että moni lukijoista muistaa aikaisemmat kirjoitukseni oppilaitos-yhteistyöstä Viroon (Ondruskat 34 ja 35). Sekä sen, että aiheeseen liittyvä viimeinen matkani päättyi hieman nolosti, kun TV-ohjelma, jota varten olin jo matkustanut Tallinnaan, peruttiin Viron TV:ssä. Syrjäyttämisen hyväksymistä tosin helpotti, kun selvisi, että syrjäyttäjä oli herra nimeltä Boris Jeltsin, ja varsinkin se, kun hän tuolloin puheessaan lupasi itsenäisyyden silloin vielä Neuvostoliittoon kuuluvalla Virolle ja itseasiassa muillekin Baltian maille.

Ennen näkemätön Narva houkutti

Keväällä 2023 sain kuulla, että ryhmä Helsingin taksiautoilijoita tekee kulttuuri- ja sotahistoriallisen matkan Viroon ja että olisi mahdollista päästä matkalle mukaan. Matkaohjelman mukaan tutustumiskohteisiin kuului muiden mukana Itä-Virumaa ja erityisesti Narvan kaupunki, jotka olivat minulle aiemmin tuntemattomia alueita. Niinpä mietimme moni-

en matkojen matkakumppanini Simpasen Jarmon kanssa vain hetken, ja ilmoittauduimme mukaan matkalle.

Matka alkoi torstaina 25.5.2023 kello 6.30, kun nousimme Heinolassa Tähtihovin parkkipaikalta bussiin ja suuntasimme kohti Helsinkiä ja Katajanokkaa. Matkalla poimimme matkalaisia, mukaan lukien matkan oppaana toimivan sotahistorian ja Viron asioiden tuntijan, tohtori Martti Turtolan. Niin vain muutamaa paikkaa vaille täynnä oleva bussimme oli valmis siirtymään laivalla Tallinnaan.

Tallinnan satamasta suuntasimme kohti Itä-Virumaa ja Narvan kaupunkia, jonne matkaa kartan mukaan Tallinnasta kertyy 210 kilometriä. Jossakin vaiheessa ennen Narvaa bussiin nousi Narvan oppaamme Pohjanrannan Oiva, 30 vuotta Narvassa asunut liikemies. Oiva mainostikin itseään Narvan ainoana suomalaisena. Sitten alkoi juttua tulemaan. Tähän kun lisää matkan aikana Martti Turtolan

esitykset, niin oli mahdotonta pistää läheskään kaikkea kuulemaansa muistiin. Näin ollen tässä kirjoituksessa esittämäni perustuvat omakohtaisten kokemusten lisäksi matkaoppaidemme Martin ja Oivan esityksistä mieleen jääneisiin kohtiin, joihin olen tueksi kaivanut joitakin vuosilukuja Wikipediasta.

Tanskalaisten perustama rajakaupunki Narva

Itä-Virumaalla sijaitseva Narvan kaupunki on Viron ja Venäjän rajalla virtaavan Narvanjoen Länsirannalla sijaitseva Viron puoleinen rajakaupunki. Joen vastarannalla sijaitsee venäläinen Ivangorodin kaupunki. Maiden välinen raja on määritetty kulkemaan Narvanjoen keskellä.

Narvan perustamisen katsotaan tapahtuneen samanaikaisesti, kun Itä-Virumaa tuolloin hallinneet tanskalaiset perustivat Narvanjoen varteen kivilinnan, joka tunnetaan myös Hermannin linnana. Tämän kerrotaan tapahtuneen 1250-luvulla. Linna rakennettiin suojelemaan Pohjois-Viroa sekä tukemaan tanskalaisten uusia valloituksia. Kenties syytä tähän olikin, sillä Narva sijaitsi tuohon aikaan maailmankaupan kannalta strategisesti tärkeällä paikalla – kulkihan sen kautta suora vesitie Pohjolasta Narvanjoen ja Peipsijärven kautta aina Novgorodiin, joka oli kaupan kannalta sen ajan tärkeä kauppateiden solmukohta.

Oppaamme Pohjanrannan Oiva (vas.) ja livananlinna Narvanjoen itäisellä rannalla (oik.)

Vaikka vuosisatojen saatossa kauppareitit muuttuivat niin, että Narva menetti kauppa-poliittisesti tärkeän asemansa, Narvanjoki oli edelleen Venäjän ja Virumaan välillä syvänä ja vuolaasti virtaavana vaikeasti ylitettävä luonnon asettama este. Hermannin linna ja vahvasti linnoitettu Narvan kaupunki lisäsivät tämän esteen ylittämisen vaikeutta merkittävästi. Ei siis ihme, että Narvan ja Hermannin linnan hallinnasta taisteltiin verisesti kerta toisensa jälkeen.

Kaupunkierroksen aikana Pohjanrannan Oivan esityksessä tuli hyvin esille, että kaupunki oli tosiaan linnoitettu niin, että sen valtaaminen vuosisatoja sitten olleilla aseilla tuntui mahdottomalta. Aikaa myöten aseiden kehittyessä tilanne tietysti muuttui, eivätkä tukevatkaan vallitukset enää suojanneet valloittajilta, mikä tuli hyvin esille kaupunkierroksen aikana.

Narvanjoen rantapenkereellä Oiva Narvanjokeen viitaten kertoi, että vaikka Viron ja Venäjän välinen raja oli määrätty kulkemaan keskellä joen uomaa, rajan tarkka paikka on edelleen määrittämättä. Joella kalastavien onkin oltava tarkkana, että pysyvät omalla puolellaan ja ettei rajaloukkauksia synny, sillä joella kulkee jatkuvasti valvomassa Venäjän rajavartioston veneitä, jotka puuttuvat hanakasti loukkauksiin. Oivan mukaan myös joidenkin maa-alueiden rajat ovat tarkalleen

määrittämättä, eikä rajan vahvistamisen ajankohdasta ole tietoa. Narvanjoen yli kulkee silta, jonka keskellä on rajamerkki ja maiden välinen tulliasema. Sillalla näytti rauhallisen oloisesti liikkuvan molempiin suuntiin niin autoja kuin jalan kulkevia ihmisiäkin.

Narvan asukasmäärä tällä hetkellä on noin 56 000, joten se on Viron kolmanneksi suurin kaupunki Tallinnan ja Tarton jälkeen. Tässä kohtaa voi ikään kuin kuriositeettina mainita, että Suomessa asuu nykyään hieman yli 54 000 virolaista eli lähes sama määrä kuin Narvassa. Määrä on noin neljä prosenttia Viron hieman yli 1,3 miljoonan asukasmäärästä.

On Narvassa muutakin kuin sotahistoriaa

Kuten aiemmin totesin, meni Narvassa minne vaan, vanhoja linnoitusvalleja on lähes joka paikassa. Valleja ja niihin liittyviä rakennuksia katsellessa pistää silmiin, että niitä on pidetty kunnossa. Kun ihmettelimme tätä ja erityisesti kunnostukseen käytettyä rahaa, Pohjanrannan Oiva totesi, että Euroopan unioni (EU) myöntää tällaisiin korjaus- ja entistämiskohteisiin apurahaa. Hän jatkoi, että Virossa ei aloiteta mitään korjaus- tai restaurointityötä, ennen kuin varmuus mainitun tuen saannista on saatu. Näin toimien paikat pysyvät kunnossa ja kohtuuhinnalla. Suomessa olisi opittavaa, Oiva vihjaisi.

Peipsijärvestä alkava syvä ja voimakasvirtainen Narvanjoki on 74 kilometriä pitkä ja virtaamallaan Viron suurin joki. Itse asiassa Narvan kaupunki ei sijaitse aivan Suomenlahden rannassa, vaan noin kymmenen kilometrin päässä Suomenlahdesta. Paikassa, jossa Narvanjoki laskee Suomenlahteen, sijaitsee kaupunki nimeltä Narva-Joensuu. Tämä vajaan 5 000 asukkaan kaupunki on yksi Viron kesäturismin keskus rantaravintoloihin ja kilometrien mittaisine hiekkarantoihin.

Yksi Narvan todellinen nähtävyys on tekstiilitehdas, joka on perustettu kahdelle Narvanjokeen padotulle Kreenholmin saarelle 1800-luvun puolivälissä. Tehdas kasvoi Euroopan suurimmaksi, ja parhaimmillaan 1910-luvulla

tehtaalla työskenteli noin 10 000 ihmistä. Se oli melkoinen työllistäjä, kun ottaa huomioon, että koko Narvassa oli tuolloin noin 21 000 asukasta. Tehdas oli kuin oma itsenäinen kaupunkinsa asuntoloihin, kauppoihin ja sairaaloihin. Tehdas työllisti vielä yli 8 000 henkilöä Viron toisen kerran itsenäistyessä vuonna 1991. Tämän jälkeen tehdas joutui lähinnä idästä tulevan halpatuonin takia vaikeuksiin, jotka johtivat lopulta siihen, että se ajautui konkurssiin vuonna 2010.

Narva-Joensuu ja Kreenholmin tehdasrakennukset jäivät kuitenkin tällä matkalla meiltä näkemättä. Jospa käynti onnistuisi vaikka seuraavalla kerralla, sillä Narva-Joensuun hiekkarannat säilyvät ja ilmeisesti myös Kreenholmin tehdasrakennukset, sillä niille on kuulemma tarkoitus löytää turismiin liittyvää uutta käyttöä.

Sillanmäki oli pitkään suljettu tuntematon kaupunki

Perjantaiamuna Hotelli Ingerissä hyvin nukkunut yön ja aamupalan jälkeen noustiin bussiin.

Pohjanrannan Oiva mukaan koukattiin ja lähettiin tutustumaan hieman laajemmin Narvaa ympäröivään Itä-Virumaan maakuntaan ja erityisesti Sillanmäen (suom. Sillanmäki) kaupunkiin

Sillanmäki on noin 13 000 asukkaan kaupunki, joka sijaitsee Tallinnan Narvatien laidassa Suomenlahden rannalla noin 25 kilometrin päässä Narvasta Tallinnan suuntaan. Kaupunki rakennettiin lähinnä vankityövoimaa käyttäen kokonaisuudessaan toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1946 teollisuuskaupungiksi, jossa jalostettiin muun muassa uraania ja kehitettiin kemikaaleja sotilaskäyttöön. Tämän takia kaupunki oli suljettu, ja sinne pääsivät vain ne, joilla oli sinne käyntioikeus. Tämä oikeus tarkistettiin passista kaupungin rajalla. Myöskään se, mitä kaupungissa tehtiin, ei ollut kaupungin ulkopuolisten tiedossa, eikä siitä saanut ulkopuolisille tiedottaa.

Sillanmäessä tarvittava henkilökunta tuotiin Venäjältä. Tämä selittää omalta osaltaan sen,

Osa Sillanmäen rantabulevardia

Kentälounas lähellä Pärnu

miksi Sillanmäki on edelleen yksi Viron venäjänkielisimmistä kaupungeista. Kaupungissa työskentelevillä oli etuja: muun muassa palkat ja asuinolosuhteet olivat parempia kuin yleisesti Neuvostoliitossa, ja kauppojen tarjonta oli monipuolisempaa ja parempaa kuin kaupungin ulkopuolella.

Voin omakohtaisestikin todeta, että niin paljon kuin Neuvosto-Viron viimeisinä vuosina kiersin Virossa vierailen myös teollisuuslaitoksissa, en sanallakaan kuullut Sillanmäestä. Mielestäni tämä myös osaltaan kertoo, että siitä ei tiedetty tai siitä ei uskallettu kertoa. Sillanmäen kaupunki avattiin Viron itsenäistyttyä vuonna 1991.

Sinimäki – turhien vainajien taistelukenttä

Samalla suunnalla ja etäisyydellä kuin Sillanmäki Narvasta länteen sijaitsevat Sinimäen kukkulat. Huoltopäällikkömme oli valinnut rauhallisen maalaismaiseman kentälounaamme tarjoilupaikaksi. Oppaamme pitämän puheenvuoron jälkeen kaikki paikalla olleet olivat vakuuttuneita siitä, että Sinimäen kukkuloilla ei aina ole ollut niin rauhallista ja hiljaista. Itse asiassa aivan päinvastoin.

Kukkuloiden hallinnasta käytiin elokuussa 1944 Viron alueen verisimmät taistelut. Taistelussa

alueelle linnoittautuneet saksalais-virolaiset joukot saivat torjuntavoiton päällekkäyvästä puna-armeijan joukoista. Miestappioina on mainittu puna-armeijan osalta noin 35 000 kaatunutta ja peräti 135 000 haavoittunutta ja saksalais-virolaisten joukkojen osalta 10 000 kaatunutta ja haavoittunutta sotilasta. Voitostaan huolimatta Saksa päätti luopua Virossa syyskuussa 1944, joten valtavat miestappiot tuntuvat entistäkin turhemmilta.

Jälleen Tartossa

Kentälounaan jälkeen sanoimme hyvästit Itä-Virumaalle, kiitimme opastamme Oivaa, pudotimme hänet kyydistä ja lähdimme kohti Tarttoa.

Tarttoon tultuamme huomasin, että muistikuvani hyvin ahtaaksi rakennetusta Tarton keskustasta on oikea. Oikeastaan se oli vieläkin ahtaampi kuin muistelin. Majapaikkanamme ollut hotelli oli aivan keskustassa olevan Raatihuoneentorin laidalla, ja Tartossa oli samanaikaisesti iso pyöräilytapahtuma. Voitte siis uskoa, että 68-paikkaisen bussin taiteileminen hotellin pääoven viereen oli Ari-kuljettajaltamme todellinen taidonnäyte. Samaa mieltä tuntui olevan myös Raatihuoneentorilla bussiamme seurannut yleisö. Taisi joku jopa taputtaa.

Vladimir ja Tina Sokman jutun kirjoittajan kanssa Tartossa. On pakko tunnustaa, että hetken karrasi kurkussa, kun tavatessamme halusimme. Hetken aikaa näytti seinää tarkkailevan myös Vladimir.

Ryhmämme päivällinen tarjottiin Ravintola Ruutikellarissa. Se on historiallinen paikka, joka luokitellaan edelleen Tarton tasokkaimpiin. Ulko-oven vieressä päivystävä joukko ei kuitenkaan tällä kertaa seurannut meitä samalla tavoin uteliaana kuin noin 34 vuotta aiemmin saattikaan, että meidät olisi erikseen esitelty muille ravintolavieraille kuten silloin. Ruutikellarin kyllä edelleen tunnisti. Hieman oli parvia rakenneltu lisää ilmeisesti lisäasiakaspaikkojen saamiseksi.

Musiikkikin soi yhtä kovaa kuin ennen, tosin nyt nuorisobändin tuottamana. Ruutikellarista löytyi myös yksi tärkeä syy tälle Viron matkalle lähtöni: nimittäin se, että pariskunta Tina ja Vladimir Sokman oli minua vastassa heti päästyäni ovesta ravintolasaliin. Vladimirin kanssa hoidimme aikanaan yhdessä silloisen työnantajan ja Tarton Teknisen koulun Kutsekeskkool 17 välisen yhteistyön. Mutta ei siitä tässä kohtaa enempää. Ruokailun jälkeen pakenimme muistelemaan menneitä Ruutikellarin jytämusiikkia rauhallisemmille areenoille.

Tartossa 34 vuoden aikana tapahtunut muutos selvästi nähtävissä

Lauantiaamun bussikierroksen aikana muistelin ensimmäistä Tarton matkaani ja kuvaa, jonka kaupungista silloin sain. Muistin ruuhkattoman liikenteen, vanhojen rakennusten harmauden ja sen, että lähes jokaisessa rakennuksessa varsinkin omakotialueilla nähtiin olevan jonkinlaista tarvetta vuosihuollolle.

Kaupunkikierroksen aikana näki, että jos ovat tarttolaiset muuttuneet, sen on kokenut myös itse Tartto. Kaupungin keskustaan on ilmestynyt kauppakeskuksia ja ravintoloita. Onneksi kuitenkin itse vanha keskusta kaupungintaloineen, yliopistorakennuksineen ja raatihuoneentoreineen on rakennusten osalta säilynyt lähes muuttumattomana. Ennen autottomalta tuntunut keskusta oli nyt ruuhkainen, kuten muissakin metropoleissa. Myös omakotialueilla vallinnut yleinen harmaus oli hävinnyt: talot olivat maalissa, eikä talojen kunnossapidossakaan näyttänyt olevan mitään puutteita. Epäilemättä tähän on merkittävästi vaikuttanut tarttolaisten oman aktiivisuuden kohoamisen ohella se, että Neuvosto-Viron aikana oli lähes mahdotonta saada tarvikkeita

rakennusten korjauksiin ja vuosihuoltoihin, mutta nyt näitä rajoituksia ei ole.

Viljandin ja Pärnyn kautta Haapsalun laulujuhlille

Aamu hieman venähti Tartossa, joten maakuntansa pääkaupunki 18 000 asukkaan Viljandi ja Viron neljänneksi runsasväkisin kaupunki Pärnu sivuutettiin sen suuremmin pysähtelemättä. Kun olimme tulleet Haapsaluun ja päättäneet edetä tämän 10 000 asukkaan kaupungin läpi pääkatua pitkin, huomasimme yhtäkkiä olevamme keskellä kansanmusiikki-tapahtumaa. Eri-ikäisistä ihmisistä koostuvia kansallispukuisia ryhmiä oli auton joka puolella niin paljon, että ei ollut mitään mahdollisuutta päästä kulkemaan läpi.

Seurasimme hetken tapahtuman kulkua Haapsalun vanhan linnan ympärillä. Linna-alueelle rakennetulla lavalla esiintyjäryhmät vaihtuivat niin, että jo esiintyneet poistuivat toisesta portista ja esiintymään tulevat saapuivat toisesta. Alue oli tupaten täynnä katsojia. Jotkut ryhmästämmä uskaltautuivat sekaan. Heitä sitten haettiin ja huudeltiin, sillä matkan piti jatkua. Ilman poliisien myötätuntoista apua jatkaminen olisi ollut mahdotonta edes kuljettajamme taidoilla, ja kyllä Ari sai tosissaan taiteilla vielä poliisien avustaessakin. Hyvin hän suoriutui tästäkin testistä! Kiitos myös Haapsalun poliisille!

Itsepalvelua majapaikassa

Niinhan siinä kävi, että saavuimme hieman myöhässä seuraavaan yöpymispaikkaan. Oma syynsä tosin oli silläkin, että bussimme paikoitus ei oikein onnistunut huoneistohotellimme pienelle parkkipaikalle. Muuten hotelli oli yöpymispaikaksi ihan hyvä, vaikkakin aika kaukana Haapsalun keskustasta. Isännän ilmoitus, että henkilökuntaa ei ole illalla paikalla, ensin hieman hämmensi, mutta tunnelma parani huomattavasti isännän järjestettyä hieman omintakeisesti iltatarjoilun, joka osaltaan takasi mahdollisuuden hyville iltakeskusteluille.

Sunnuntiaamuna reippailtiin matkatavaroiden kanssa muutama sata metriä ennen bussiin nousua ja matkan jatkumista. Tämä herätteli mukavasti.

Klooga karisti loputkin unet silmistä

Lopullisesti unet karisivat silmistä, kun pysähdyimme matkamme viimeiseen tutustumiskohteeseen. Auringonpaisteisessa kevätssä, muutama sata metriä Suomenlahden hiekkarannoilta, tuli väkisinkin epätodellinen olo, kun katseli opastauluja ja niihin kiinnitetyjä valokuvia. Olimme tulleet paikkaan nimeltä Klooga. Vielä kun hetken katseli sisääntuloaukion tauluja, ymmärsi niissä kerrottavan, että paikalla oli ollut keskitysleiri, jossa muun muassa 19.9.1944, vain yhden päivän aikana, murhattiin noin 2000 juutalaista. Tuli apea, epätodellinen olo. Kun Itä-Virumaalla taivasteli sitä, että ei ollut kuullut Sillamäestä, nyt ihmetteli yhtä paljon, että ei ollut kuullut Kloogasta.

Tosin 35 vuotta sitten Klooga hirmutekoineen tuskin oli kovin laajalti ihmisten tiedossa, ja tuskin siitä tienneetkään kertoivat tiedoistaan kovin halukkaasti. Lisäksi paikka on sivussa päätiestä, eikä sen lähistöllä ole mainostettuja lomakohteitakaan, vaikka paikka sijaitsee vain noin 50 kilometriä Tallinnasta Haapsalun suuntaan. Nämä syyt osaltaan selittänevät turistien tietämättömyyttä Kloogasta. Saattaa tietysti myös olla, että Klooga ei tänä päivänä näkään ole kovin haluttu puheenaihe Virossa.

Oppiiko ihminen?

Tämän Viroon suuntautuneen kulttuuri- ja sotahistoriallisen matkan viimeinen tutustumiskohde Klooga oli kuin piste i:n päälle. Se pisti ajattelemaan kuluneiden kolmen päivän aikana kuulemaansa ja näkemäänsä sekä ihmisen perimmäistä olemusta –

Haapsalun laulujuhilla

hyvyyttä tai pahuutta. Ikään kuin yhteenvetona jäi miettimään: mikä on pahinta? Aikanaan maaorja kuului lähinnä isäntänsä kalustoon ilman minkäänlaisia oikeuksia. Onko pahinta se, kun vihollinen vallattuaan kaupungin ryöstää, raiskaa ja pakkosiirtää hävinneet kauas kotoa? Vai se, jos elonpäivät päättyvät kuten Kloogassa? Voiko sitä arvottaa?

Entä voiko ihminen oppia sodan kauheuksista niin, että kauheet eivät toistuisi? Joitakin vuosia sitten olisin kenties pystynyt uskottelemaan itselleni, että kyllä voi. Viimeisten vuosien tapahtumat ovat kuitenkin kääntäneet asian täysin pälaelleen. Ennemmin voisi veikata toisin. Tähän ikävään loppupäätelmään tulee, kun miettii vaikkapa tämän päivän Ukrainaa ja sieltä tulevia uutisia. Varsinkin kun

muistaa, miltä siellä näytti vielä kuusi vuotta sitten (Ondruskat 37, 38 ja 39).

Kiitos veteraanit!

Tässä vaiheessa lipsahtaa ajatus myös omiin juuriin. Ikään kuin loppulauseeksi tähän juttuun tulee väkisinkin mieleen antaa iso kiitos veteraaneille, jotka hoitivat asiat niin, että suomalaisilla säilyi 80 vuotta sitten oikeus päättää itse asioistaan ja siitä, mihin omat kansalaiset sijoitetaan. Sanon näin siitäkkin huolimatta, että sain lapsena monesti kokea, kuinka isäni silmät välittömästi kostuivat, kun radiosta alkoi kuulua Anni Mutasen laulamana Karjalan kunnaat.

Seppo Ruuskanen (teksti ja kuvat)

Narvasta on taisteltu kautta historian

Wikipedian mukaan Narva perustettiin samaan aikaan kuin Hermannin linna. Yleisin maininta on, että tämä tapahtui 1250-luvulla.

Hieman hämmennystä aiheuttaa se, kun toisaalla mainitaan, että historiallista asiakirjoista löytyy Hermannin linnasta ensimmäisen kerran maininta vasta vuodelta 1277. Mutta

yhtä kaikki, vanhoja ovat kumpikin, niin Narva kuin Hermannin linnakin.

Alueen asukkaiden turvaksi rakennetun Hermannin linnan rakentaminen osoittautui tarpeelliseksi toimenpiteeksi, sillä linna keräsi asukkaita ja kauppiaita suojapiiriinsä. Asutuskeskus syntyi ja alkoi kasvaa niin, että Tanskan

kuningas Valdemar IV myönsi Narvalle kaupunkioikeuden vuonna 1345.

Jostakin syystä kuningas kuitenkin halusi eroon Pohjois-Viron hallinnasta ja myi alueen saksalaiselle ritarikunnalle vuonna 1347. Tuolloin kaupungissa oli 5800 asukasta. Alkoi saksalainen aika. Saksalaiset vahvistivat linnoitusta ja rakensivat muun muassa 50 metriä korkean Hermannin linnan tornin.

Narvanjoen itäpuolella Moskovan suuriruhtinaskunta vahvistui, ja suuriruhtinas Iivana III alkoi rakentaa Narvanjoen itärannalle linnoitusta vuonna 1492. Linnoitus sai nimekseen Ivangorod, Iivanan linna. Linnan ympärille alkoi kehittyä myös asutusta ja syntyi Ivangorodin kaupunki.

Vuonna 1502 Iivana hyökkäsi Narvaan, mutta saksalaiset torjuivat hyökkäyksen.

Vuonna 1558 venäläiset yrittivät uudelleen piirittämällä Narvan. Viiden kuukauden piirityksen jälkeen Narva antautui. Venäläisiä muutti kaupunkiin, ja kaupunki alkoi venäläistyä.

Vuonna 1581 Ruotsi, yksi tuon ajan mahtivaltioista, näytti voimansa, kun se Pontus De la Gardien johdolla valloitti Narvan. Voimaan saatettiin ruotsalainen kaupunkilaki. Ruotsalaisia muutti kaupunkiin ja epäilemättä myös suomalaisia, sillä jonkun tarinan mukaan Narvan varuskunnan joukot koostuivat tuolloin lähinnä suomalaisista. Ruotsalaiset vahvistivat Narvan linnoituksia ja kehittivät muutenkin Narvaa niin, että siitä kasvoi 3000 asukkaan kaupunki, joka asukasmäärältään oli koko Liivinmaan kolmanneksi suurin kaupunki Tallinnan ja Riian jälkeen. Tuolta ajalta Narvassa on säilynyt vielä joitakin ruotsalaisten rakentamia rakennuksia, muun muassa Raatihuone.

Vuonna 1659 Narvaa kohtasi onnettomuus, sillä suuri osa kaupunkia tuhoutui tulipalossa.

Suuren Pohjan sodan (1700–1721) ensimmäinen taistelu käytiin Narvasta 20.11.1700.

Tuolloin Ruotsin kuninkaan Kaarle XII:n karoliiniarmeija voitti Venäjän tsaari Pietari Suuren mieslukuisasti huomattavasti suuremman armeijan, ja Narvan herruus säilyi edelleen Ruotsilla.

Venäjä uusi yrityksensä vuonna 1704. Tällöin narvalaisille kävi huonosti. Venäjä valtasi Narvan, ja Narvan asukkaat vietiin vankeina Venäjän sisämaahan. Venäläisiä muutti Narvaan, ja Narvasta tuli osa Venäjää Viron ensimmäiseen itsenäistymiseen saakka.

Ensimmäisen maailmansodan lopulla Narva oli jonkin aikaa saksalaisten miehittämä, kunnes puna-armeija valtasi Narvan marraskuussa 1918. Narvassa perustettiin Virolle bolševikkihallitus, joka joutui kuitenkin pakenemaan Narvasta, kun suomalaisvirolaiset joukot valtasivat Narvan tammikuussa 1919. Viron vapaussodan kovimmat taistelut käytiin Narvanjoen linjalla loppuvuonna 1919.

Viro julistautui ensimmäisen kerran itsenäiseksi 24.2.1918. Lopullisesti itsenäisyys toteutui vasta Tarton rauhansopimuksella 31.12.1920. Sekä Narva että Narvanjoen itäpuolella sijaitseva Ivangorod liitettiin tuolloin itsenäistyneeseen Viroon.

Vuonna 1944 puna-armeijan joukot valtasivat Narvan. Virolainen väestö siirrettiin Siperiaan, ja tilalle tuotiin venäläisiä. Tämän seurauksena Narva on edelleen Viron venäjänkielisimpiä ja -mielisimpiä kaupunkeja. Narvasta kuten koko Virosta tuli osa Neuvostoliittoa.

Tämän jutun alussa mainitun Jeltsinin puheen jälkeen alkoi Viron toinen itsenäisyys 20.08.1991. Narvasta tuli jälleen Narvanjoen länsirannalla sijaitseva Viron itäisin raja-kaupunki, jonka kohdalla Venäjän ja Viron välinen raja on tällä hetkellä täsmällisesti edelleen määrittämättä.

Seppo Ruuskanen

Nuoruuden into ja kapinahenki: Teiniliiton vimma ja voima huipentuivat 1960–1970-lukujen vaihteessa

Liittokokouksessa vuonna 1969 Helsingin työväenyhdistyksen juhlasalissa aiheena oli kouludemokratia. Kuva: Kansan arkisto; Vimmaa ja voimaa -kirja, s. 157

luettu lehti, valtakunnallinen toimintaverkosto ja sananvaltaa koulu-uudistukseen liittyvissä kysymyksissä.

Teini-nimitys periytyy jo keskiajalta, jolloin se tarkoitti rahankerjuulla kiertävää pappisoppilasta. Myöhemmin tämä nimitys tarkoitti lukioluokkalaista ja oppikoulun ylimmän luokan oppilaista. Nykyisin sillä tarkoitetaan 13–19-vuotiasta nuorta. Teinikunta-aika päättyi yleensä ylioppilaaksi valmistumiseen, mutta monet aktiivit jatkoivat toimintaa liiton tehtävissä vielä yli kaksikymmenvuotiaina.

Suomen Teiniliitto oli maamme suurin ja vaikutusvaltaisin nuorisjärjestö. Se perustettiin vuonna 1939, ja se lopetti toimintansa vuonna 1983. Toiminnan huippukausi liitolla oli 1960–70-lukujen taitteessa, jolloin lähes kaikkien oppikoulujen ylempien luokkien oppilaat kuuluivat Teiniliittoon.

Kimmo Rentola, Ville Olavi Soimetsä, Essi Jouhki, Liisa Lalu, Ville Oknen ja Aapo Roselius ovat kuvanneet Suomen Teiniliiton historiaa vuonna 2023 ilmestyneessä kirjassaan ”Vimmaa ja voimaa: Suomen Teiniliitto ja yhteiskunta 1939–1983” aikalaisten kertomusten ja kertyneen asiakirja-aineiston pohjalta.

Teiniliitossa oli enimmillään yli 100 000 jäsentä. Jäsenyyden merkiksi oppikoulujen viidesluokkalaiset saivat teini-tittelin ja jäsenkortin, jolla sai pääsyn erilaisiin liiton järjestämiin tilaisuuksiin, kuten teinihippisiin eli konviin. Liitolla oli laajasti

Alkuvaiheen oikeistolainen virtaus

Ensimmäiset koululaisten valtakunnalliset yhteistyöjärjestöt oli Suomessa perustettu jo suurlakon jälkeen vuonna 1905. Tuolloin perustettiin sekä suomen- että ruotsinkieliset koulu- nuorisoliitot. Suomenkielisen liiton päätehtävänä oli kansanvalistus. Monet oppikoululaiset liittyivät myös partio- ja jääkäriiliikkeeseen.

Kolmekymmenluvulla oppikoululaisten piirissä suosiota kasvattivat laitaoikeistolainen lapuanliike ja myöhemmin isänmaallinen kansanliike. Oikeistolaisen toiminnan rinnalle perustettiin

vuonna 1939 uusi liitto, joka muuttui Suomen Teiniliitoksi neljä vuotta myöhemmin. Talvisota vaikeutti oppikoululaisten elämää. Oppilaat järjestivät talkoita ja keräyksiä, ja monet ylempien luokkien oppilaat ilmoittautuivat vapaaehtoisiksi asepalvelukseen. Liiton nimi oli alussa Toverikuntaliitto, ja vuonna 1943 nimi muutettiin Suomen Teiniliitoksi.

Isänmaallisuus ja kulttuuriharrastukset painopisteenä sotien jälkeen

Sotien jälkeen Teiniliitto säilyi pitkään konservatiivisena kansalaiskasvatusjärjestönä, jonka tavoitteet rakennettiin isänmaallisen hengen ja sivistävien kulttuuriharrastusten edistämiseksi. Vuonna 1950 oppikoulun kävi joka kymmenes ikäluokastaan, mutta vuosikymmen myöhemmin oppikoulun kävijöitä oli jo viidennes ikäluokasta. Teiniliiton jäsenmäärä kasvoi tänä aikana 25 000:sta lähes 60 000 jäseneseen. Teinikunnat toimivat lähes jokaisessa oppikoulussa, ja alueellisia teiniyhdistyksiä oli jo kolmisenkymmentä.

Teinikunnat järjestivät oppilaille erilaista kerhotoimintaa, jota kehittivät puhe-, esiintymis- ja keskustelutaitoja sekä kokoustekniikkaa. Kouluaineisiin perustuvia kerhoja oli paljon, ja myös harrastuksiin liittyviä kerhoja, kuten valokuvaus- tai näytelmäkerhoja, perustettiin moniin kouluihin.

Valtakunnallinen toiminta koostui Teinipäivistä, teinijohtajakursseista, kulttuuripäivistä sekä vierailuista eri teinikuntiin ja alueyhdistyksiin. Monelle koululaiselle jo matkat yhteisiin tapahtumiin olivat elämys, ja tapahtumissa solmittiin paljon ystävyysuhteita. Yhteishenki oli usein mahtava näissä tilaisuuksissa. Myös kristillistä teinitoimintaa järjestettiin paljon 1950-luvulla.

Kouluissa suosituimmat tapahtumat olivat teinihipat eli konvat, joita pidettiin yleensä koulujen jumppasaleissa aluksi iltamatyyppisinä tapahtumina, joissa oli lopuksi tunti tanssia. Ohjelmaosuuksissa näytelmäkerhot esittivät omaa osaamistaan ja kulttuuria

esitettiin runonlausuntana tai klassisena musiikkina.

Muutoksen tuulia 1960-luvulla – yhteiskuntakritiikki korostui

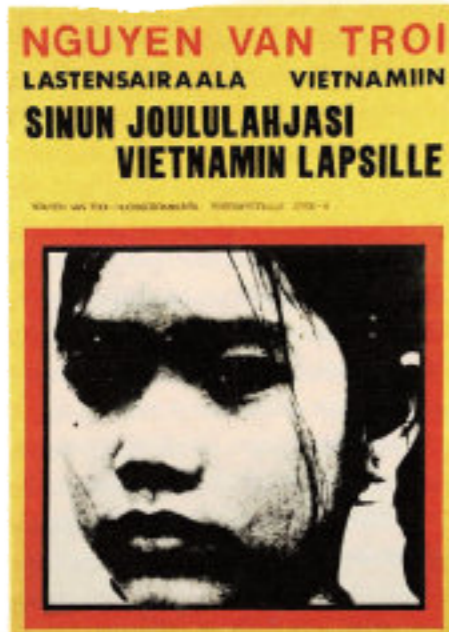
Suomi kaupungistui kiihtyvällä tahdilla 1960-luvulla ja oppikoululaisten määrä kasvoi voimakkaasti. Teiniliiton jäsenmäärä saavutti 1960-luvulla jo sadantuhannen jäsenen rajan. Teinikuntiin kuului tuolloin valtaosa oppikoulujen ylempien luokkien oppilaista. Liiton toimintaedellytykset kasvoivat, ja liittoon palkattiin useita henkilöitä hoitamaan tiedotusta, ulkoasiain toimintaa sekä toimittamaan liiton lehteä ”Teinilehteä”.

Liiton toiminta perustui edelleen kansalaiskasvatukseen, mutta vuosikymmenen kuluessa toiminta alkoi orientoitua entistä enemmän yhteiskunnalliseen ajatteluun ja toimintaan. Oppilaat alkoivat kyseenalaistaa entistä enemmän koulujen konservatiivista ilmapiiriä ja huomata yhteiskunnassa esiintyviä eroja arvoissa ja mielipiteissä. Kulttuuriradikalismi nousi kukoistukseensa yhteiskunnassa kuusikymmenluvulla, ja Teinilehti osallistui Ylioppilaslehden tavoin kulttuuripoliittiseen keskusteluun.

Vuosikymmenen puolivälissä Ruotsista rantautui maahamme kouludemokratia, jonka tarkoituksena oli lisätä oppilaiden itsehallintoa. Aatetta kokeiltiin joissakin kouluissa perustetuissa kouluneuvostoissa.

Myös kansainvälistyminen näkyi Suomen Teiniliitossa selvästi 1960-luvun loppupuolella. Yhteispohjoismaisin voimin päätettiin toteuttaa monen muistama taksvärkkikeräys vuonna 1967. Keräyskohteena oli ensimmäisellä kerralla Perussa asuvat alkuperäiskansat. Yhteispohjoismaisen keräyksen tuotto oli yli 600 000 markkaa eli 1,1 miljoonaa euroa. Kaksi vuotta myöhemmin keräyskohteena oli Mosambik.

Teiniliiton toiminnassa jalansijaa alkoi saada entistä enemmän yleisvasemmistolainen suuntaus, joka sulki pois ainoastaan kokoo-

Taksvärkkikeräys Vietnamin lapsille.

Kuva: Kansan arkisto;
Vimmaa ja voimaa -kirja,
s. 310

musta kannattaneet jäsenet. Vallitsevan suuntauksen kannattajista osa suuntautui kasvatukseen ja kulttuuriin ja osa yhteiskunnalliseen toimintaan. Erkki Tuomioja oli yksi näkyvimmistä yhteiskunnallisen suuntauksen kannattajista. Myös Erkki Liikanen ja Jaakko Laakso olivat näkyviä toimijoita liitossa.

Seksuaalisten suhteiden vapautumisen myötä Teiniliitto antoi myös seksuaalivalistusta. Liiton tapahtumista kantautui tietoja sukupuolimoraalin raunioitumisesta koulunuorison piirissä, mikä sai paljon näkyvyyttä aikanaan lehdistössään. Liiton hallitus joutui pahoittelemaan aiheutunutta kohua julkisuudessa.

Teinilehdessä julkaistiin paljon myös musiikki- ja kirjallisuusaiheisia juttuja. Aikalaiset muistelevat sen ajan Teinilehteä hyvänä julkaisuna. Pahennusta aiheuttivat auktoriteettien vastustamista koskeneet jutut samoin kuin ahdasmielisen koulumaailman arvostelu.

Politisoituminen kiihtyi huippuunsa 1970-luvulla

Politisoituminen rantautui teinikuntiin 1970-luvulle tultaessa, ja aatteiden palo voimistui entisestään. Teiniliitto ajoi aktiivisesti kouludemokratiaa muiden hankkeidensa ohella. Jäsenmäärää laajennettiin aluksi hyväksymällä myös oppikoulujen neljäsluokkalaiset mukaan toimintaan ja myöhemmin myös alempien luokkien oppilaat.

Puoluepolitiikka oli lyönyt itsensä vahvasti läpi Teiniliitossa, mikä ilmeni erityisesti liiton vaalikokouksissa. Vuonna 1971 pidetyssä Pieksämäen liitokokouksessa olivat edustettuina kokoomuksen, kansandemokraattien, sosiaalidemokraattien, keskustan ja liberaalien ryhmät sekä kymmenkunta yleisdemokraattia. Tunnelma kokouksessa kerrotaan olleen kiihkeä. Poliisikin joutui puuttumaan eri ryhmitymien kahinointiin kokousyönä kaupungilla.

Kävin vuosina 1972–75 Rantasalmen lukiota, ja myös sinne puoluepoliittinen kamppailu ulottui juuri tuona aikana. Muistan yhden teinikunnan kokouksen, johon saapui Mikkelistä villapaitoihin pukeutuneita vasemmistolaisia teinejä hallinnoimaan teinikuntamme kokousta. Lopputuloksena oli, että niillä oppilailla, joiden tiedettiin olevan kokoomuksen kannattajia, ei ollut tuossa teinikunnan kokouksessa äänioikeutta lainkaan. Tätä kyllä ihmettelimme kaikki, mutta kun emme olleet millään tavalla perehtyneitä kokousteknikkaan, tämä jäi kokouksen päätökseksi. Käsiteltäviä asioita en enää muista, mutta saattoi hyvin olla, että kyseessä oli edustajien valinta Teiniliiton kokoukseen.

Peruskoulu-uudistus ja kouluneuvostot toteutuvat

Peruskoulu-uudistus toteutettiin 1970-luvun alkupuolella. Tämän myötä myös kouludemokratia pääsi toteutumaan, kun säädettiin

laki kouluneuvostoista vuonna 1971. Kouluneuvostoihin valittiin oppilaiden, oppilaiden vanhempien ja opettajien edustajat. Vaalit ja neuvostotyöskentely lisäsivät oppilaiden aktiivisuutta, olivathan ne ensimmäinen kosketus demokraattiseen päätöksentekoon.

Muistan olleeni Rantasalmen lukion kouluneuvoston jäsenenä yhtenä vuonna, kun isäni oli vanhempien edustajana samassa neuvostossa. Mielenkiintoista oli, että kun luokkatoverini Arja oli myös neuvoston jäsen, niin hänen äitinsäkin oli vastaavasti neuvostossa vanhempien edustajana. Lukiossamme asiat käsiteltiin varsin maltillisesti, enkä muista kouluneuvostossa olleen mitään suurempia riitoja neuvoston jäsenenä ollessani.

Tahti laantui vähitellen 1970-luvun loppupuolella

Jäsenmäärä lähti voimakkaaseen laskuun 1970-luvun kuluessa, ja liiton jäsenmaksutulot laskivat merkittävästi. Toimintaa jatkettiin kuitenkin

entiseen malliin, mistä aiheutui vähitellen kasvavia talousvaikeuksia liitolle.

Puoluepoliittisen vaiheen loppuvuosina suurinta valtaa Teiniliitossa käyttivät taistolaiset, joiden johdolla kokoomuslaiset pidettiin erossa päätöksenteosta. Vuonna 1975 liittokokous pidettiin Mikkelissä. Kokouksen alku venyi monta päivää valtakirjojen tarkastuksen hitauden takia. Lopulta taistolaisten Jaakko Laakso ja kokoomuksen Ilkka Kanerva saivat sovittua valtakirjojen hyväksymisen, ja kokous pääsi alkamaan kaksi päivää myöhässä. Teinilehti jäi taistolaisten haltuun, ja kokoomus sai yhden lisäpaikan liiton hallitukseen. Sosiaalidemokraattien Jussi Kasanen valittiin uudeksi puheenjohtajaksi.

Mikkelin kokouksen jälkeen Teiniliiton toiminta hiipui ja toimijoiden into laantui. Liiton heikko taloudellinen tilanne saatiin opetusministeri Marjatta Väänänen tietoon, ja Väänänen lakkautti Teiniliiton valtionavun huonon taloustilanteen vuoksi. Liiton henkilöstö jouduttiin lomauttamaan, ja Teinilehden ilmestymiseen

Mikkelin liittokokouksen 1975 valtakirjojen tarkastus alkoi jo viikkoa ennen kokousta. Valtakirjakamppailua harjoittivat miespuoliset nuorisopoliitikot. Kuvassa vasemmalta Raimo Lehtinen, Marko Auer, Jussi Kasanen, Mikko Stylman, Juha Kivinen, Olli Kyrki ja Heimo Hakamo.

Kuva: Kalle Kultala, Suomen Valokuvataiteen museo; Vimmaa ja voimaa -kirja, s. 362.

tuli puolen vuoden tauko. Vuonna 1975 valtionapua maksettiin vain kymmenesosa entisestä.

Toimintaa jatkettiin vuosikymmen loppupuolella pienemmällä resursseilla, ja myös taksivärkkitoimintaa jatkettiin vuosittain. Toimitilat Helsingin Vironkadulla myytiin, ja varoilla lyhennettiin liiton mittavia velkoja.

Peruskouluissa teinikunnat korvattiin oppilaskunnilla, ja Teinilehti lakkasi ilmestymästä. Kouluneuvostot jäivät toimimaan vain lukioissa, eikä kouluneuvostovaaleja enää käyty puoluepoliittisilla tunnuksilla. Helmikuussa 1983 kouluneuvostot lakkautettiin kokonaan kouluuudistuksen myötä.

Koululaisjärjestöt ja keskiasteen opiskelijajärjestöt perustivat uuden keskusliiton, ja Teiniliitto lakkautettiin kokonaan vuonna 1983.

Isoisotätini Sofia Ruuskasen tarina

Isoisäni isoisällä Kalle Kustaa Ruuskasella oli Sofia-niminen sisar, joka oli syntynyt 5. marraskuuta vuonna 1808 Rantasalmella lampuoti Pekka Ruuskasen tyttärenä. Sofia oli asunut Sulkavan Leipämäessä Kankkusten talossa, jossa hänen veljensä Kalle oli Heikki Kankkusen perikunnan vuokralaisena. Sofian veli Kalle oli tullut Kankkulan taloon Leipämäessä tilan osan vuokralaiseksi 24.6.1834, ja Sofia oli muuttanut Kallen kanssa samaan taloon keväällä 1834 ilman muutotodistusta.

Sofian kuolinsyytä oli selvitetty Sulkavan käräjillä vuonna 1834 (§ 228) ja Sulkavan talvikäräjillä vuonna 1835 (§ 131), jossa oli todettu naimattoman piian Sofian olleen raskaana ja löytyneen heinäkuussa 1834 Juvalta Rapion sillan kupeesta vedestä hukkuneena. Silta on todennäköisesti sijainnut nykyisen 14-tien varrella lähellä

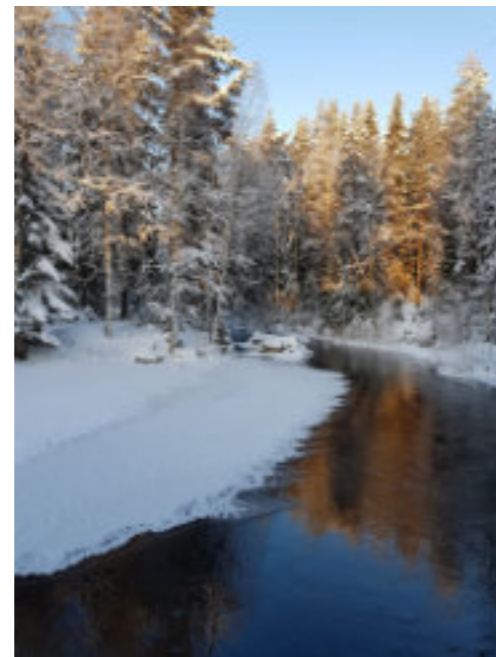
Huhtikuussa 1985 perustettiin Suomen Lukioalaisten liitto, joka toimii edelleenkin.

Uudet aatteet alkoivat kiehtoa opiskelevaa nuorisoa entistä enemmän. Ympäristöliike, feminismi ja globalisaatio veivät nuoret uuteen toimintaan, joka jatkuu edelleen ja ilmenee mm. elokapinaliikkeenä ja monina muina aktiviteetteina.

Markku Ruuskanen

Lähde:

Rentola, K., Soimetsä, V. O., Jouhki, E., Lalu, L., Okkonen, V., & Roselius, A. (2023). *Vimmaa ja voimaa: Suomen Teiniliitto ja yhteiskunta 1939–1983*. Teos.

Kuva Rapion joesta

Kuva: Lasse Härkönen

Rapion myllylle johtavan tien risteystä. Isäksi oli epäilty Leipämäessä samassa talossa asunutta Berndt Kankkusta, mutta isyyttä ei ollut voitu vahvistaa näytön puutteessa. Lapsen ruumis oli löytynyt Leipämäestä Erkki Kankkusen kaivoon upotettuna 7.8.1834. Lapsi oli löydetty Sofialle kuuluneisiin liinoin kääritynä ja kiven painosta kaivoon upotettuna.

Oikeuden pöytäkirjat kertovat

Asiaa oli käsitelty Juvan käräjillä vuonna 1834. Sofialle oli tehty ruumiinavaus, jossa oli todettu, että hän oli synnyttänyt lapsen vähän ennen kuolemaansa. Ruumiissa ei ollut väkivallan merkkejä. Sofian veli Kalle Ruuskanen oli oikeudelle kertonut Sofian sanoneen hänelle, että Berndt Kankkunen oli hänet maannut ja luvannut avioitua hänen kanssaan. Sofia oli kertonut veljelleen synnyttävänsä lapsen loppukesällä.

Kalle oli huolellisesti osoittanut Sofialle huomiotaan ja tukenut häntä hyväntahtoisesti enemmän kuin aikaisemmin ja kehottanut Sofiaa olemaan murehtimatta ja huolehtimatta asemastaan. Kalle-veli oli luvannut huolehtia Sofiasta.

Heinäkuun 14. päivänä Sofia oli tullut kotiinsa eikä ollut kertonut olevansa sairas eikä puhunut mitään lapsen synnytyksestä, jonka hän oli aiemmin kertonut tapahtuvan myöhemmin syksyllä. Parin päivän päästä Sofia oli löytynyt hukkuneena Rapion sillan luota.

Juvan käräjillä vuonna 1835 asian käsittelyä oli jatkettu. Todistaja Maria Lybeck kertoi, että vähän ennen lapsen syntymää Sofia oli kertonut Berndt Kankkusen maanneen hänet. Sofia Kankkonen kertoi, ettei Berndt Kankkusella koskaan

ollut mitään sitä vastaan, että hän olisi voinut avioitua Sofian kanssa. Todistaja Kaisa Immonen oli pyytänyt Berndt Kankkusta tulemaan Sofian luokse, minkä hän oli tehnytkin vähän ennen lapsen syntymää. Berndt Kankkunen kiisti olevansa Sofian lapsen isä. Oikeus katsoi, ettei ollut näytetty Berndt Kankkusen olevan Sofian lapsen isä ja että Sofia oli ollut tapahtuneesta mieleltään järkkynyt. Sen takia oikeus katsoi, ettei asia antanut aihetta enempään toimenpiteisiin.

Berndt Kankkunen, talollisen poika

Berndt Kankkunen oli syntynyt Sulkavan Leipämäessä 21.12.1812, joten hän oli Sofia Ruuskasta neljä vuotta nuorempi. Berndt oli talollisen poika ja asui ikänsä Leipämäessä kotitalossaan. Avioon hän ei koskaan mennyt, ja myöhemmällä iällään hänen mainitaan rippikirjojen mukaan olleen höperö. Hän kuoli Leipämäessä 1.2.1889.

Avioliiton ulkopuoliset suhteet eivät olleet mitenkään erikoisia

Tuohon aikaan avioliiton ulkopuolisista suhteista ei toivottu seuraavan lapsia ja vanhimmat ehkäisykeinot perustuivat erilaisiin mekaaniisiin keinoihin. Ennen avioliittoa sukupuoliyhteyttä harjoittaneen naisen tai miehen piti kärsiä papin antama ripitys ja kirkkorangaistus. Näin tapahtui yleensä vain silloin, kun luvattomasta suhteesta oli syntynyt lapsi. Keskivertotalonpoika ei pitänyt asiaa yleensä kovin vakavana. Asian tavallisuudesta kertoo se, että esimerkiksi vuonna 1834 Sulkavalla kastettiin kuusi ja vuonna 1835 peräti 13 aviotonta lasta.

Markku Ruuskanen

Mitä mielenkiintoista olet kokenut reissuillasi naapurikaupunkiin tai -maahan, lähimetsään tai kauempana olevaan matkakohteeseen?

Kerro Ondruskan lukijoille kokemuksistasi kuvin ja sanoin lyhyesti tai pidemmin tarinoin. Matkakertomukset kummasti kiinnostavat!

Sukuseuran hallituksen yhteystiedot

Puheenjohtaja, sukututkija

Markku Ruuskanen

Valmukatu 18 A 1, 04420 Järvenpää.

Sähköposti: [markkuj.ruuskanen\(at\)kolumbus.fi](mailto:markkuj.ruuskanen(at)kolumbus.fi)

p. 050 5729534

Varapuheenjohtaja

Outi Rytönen

Kirkkosaarentie 313, 72400 Pielavesi

Sähköposti: [outirytk\(at\)gmail.com](mailto:outirytk(at)gmail.com)

p. 040 8455363

Sihteeri

Laila Marjomaa

Kalliokumpu 4 B 9, 85500 Nivala

Sähköposti: [rintala158\(at\)gmail.com](mailto:rintala158(at)gmail.com)

p. 044 3660757

Jäsenasiat, osoitteenmuutokset

Veli-Pekka Ruuskanen

Korppaanmäentie 16 B 17, 00300 Helsinki

Sähköposti: [vpruuskanen\(at\)outlook.com](mailto:vpruuskanen(at)outlook.com)

p. 050 3111 377

Ondruska-lehtitoimikunta

Iris Humala, [iris.humala\(at\)kolumbus.fi](mailto:iris.humala(at)kolumbus.fi)

Markku Ruuskanen, [markkuj.ruuskanen\(at\)kolumbus.fi](mailto:markkuj.ruuskanen(at)kolumbus.fi)

Veli-Pekka Ruuskanen, [vpruuskanen\(at\)outlook.com](mailto:vpruuskanen(at)outlook.com)

Kotisivujen ja facebook-sivujen ylläpito

Juha-Pekka Ruuskanen

Punatulkunkuja 16 b, 03100 Nummela

Sähköposti: [juha-pekka.ruuskanen\(at\)hotmail.fi](mailto:juha-pekka.ruuskanen(at)hotmail.fi)

p. 040 756455

Antti Ruuskanen,

Syvälahdentie 15 J, 18130 Heinola

Sähköposti: [antti\(at\)ruuskanen.fi](mailto:antti(at)ruuskanen.fi)

p. 0500 152848

Jari Ruuska

Hiekkaharjuntie 11 A 3, 01300 Vantaa

Sähköposti: [ruuskajari64\(at\)gmail.com](mailto:ruuskajari64(at)gmail.com)

p. 044 5012964

Riku Ruuskanen

Auranpolku 13, 14200 Turenki

Sähköposti: [rikuantero\(at\)gmail.com](mailto:rikuantero(at)gmail.com)

p. 041 5506601